

Vera Antić, Srednovekovnite tekstovi i folklorot, Mislal, Skopje 1978, str. 269.

Ova knjiga objavljuje najvažnija poglavlja iz autoričine opširnije disertacije *Literaturnite tekstovi od Tikveškiot zbornik i nivniot odraz vo narodnoto tvoreštvo*, svrstavajući se tematikom i problematikom u radove koji, posebice u novije vrijeme, istražuju povezanost i odnose srednjovjekovne pisane književnosti i usmene književnosti (u autoričinoj terminologiji najčešće *folklor*). Primjera radi spomenimo samo knjigu bugarske znanstvenice Donke Petkanove, posvećenu odjeku apokrifne književnosti u narodnom stvaralaštvu, i u hrvatskoj književnosti vrijedna istraživanja Maje Bošković-Stulli (*Usmena književnost*, edicija *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 1, Liber-Mladost), djela objavljena iste, 1978. godine.

Autorica je kao predmet spomenutog interesa izabrala književne tekstove *Tikveškog zbornika*, izuzetno bogatu, raznovrsnu i zanimljivu zbirku srednjovjekovnog štiva, koja u prošlom i našem stoljeću zaokuplja pozornost brojnih znanstvenika, posebno Nikole A. Načova, njezina izdavača i najzaslužnijeg proučavatelja, pa Speranskoga, Jamićskoga, Jagića, Rešetara i mnogih do današnjih imena. Uz paleografsko-jezična istraživanja, pitanja datiranja i autorstva (u popriličnoj neslozi oko njegova datiranja autorica se po vodenim znakovima, pravopisnim i jezičnim osobinama odlučuje za konac 15. stoljeća) Tikveški je zbornik proučavan i kao književni spomenik, najčešće u traženju veza i usporedbi s drugim, srodnim zbornicima i književnim tekstovima slavenskog srednjovjekovlja. U nekim radovima započelo se već i s traganjem i sagledavanjem njegovih veza s narodnim stvaralaštvom, ali je Vera Antić svojom knjigom toj problematici prišla sustavno i s današnjim, mnogo boljim poznavanjem srodnih tekstova iz usmene književnosti.

Autorica je za svoju obradu odabrala apokrifne tekstove, primjere iz legendarno-hagiografske proze, pripovijetke i *Fiziolog*. Sto se tiče nekih tekstova svrstanih među apokrifne tekstove, mi bismo ih radije nazvali biblijskim legendama i pripovijestima s biblijskim (evanđelskim) motivom. Tekstovi su, već prema važnosti i istraženosti, opširniji ili kraće obrađeni, ponajprije u književnopovijesnoj, komparativističkoj zasnovanoj, studiji: književni tekst sadržajno se ili motivski uspoređuje sa svojim, najčešće biblijskim, ali i poganskim (mitološkim) prapočetkom, a potom s istim ili srodnim tekstovima u južnoslavenskim i ruskim rukopisima. U književnopovijesnom dijelu nisu izostali ni pogledi prema hrvatskim srednjovjekovnim tekstovima, pa su za glagoljske tekstove iskorištena izdanja i znanstveni rezultati Vj. Štefanića, E. Hercigonje, B. Grabar, I. Petrović i J. Bratulića, a za dubrovački ćirilčki zbornik *Libro od mnozijek razloga* istraživanja M. Rešetara. Slijedi istraživanje i utvrđivanje motivsko-tematskog odjeka ovih srednjovjekovnih pisanih tekstova u narodnom stvaralaštvu, a potom i u srednjovjekovnoj umjetnosti. Prednost je dana makedonskoj usmenoj književnosti (folkloru), ali se odrazi i tragovi traže u cijelom južnoslavenskom i osobito ruskom folkloru. Autoričina se proučavanja sve do recentnih djela naslanjaju i nadograđuju na najbolje rezultate makedonske, srpske i bugarske znanosti, te na velika ruska imena (Busljev, Veselovski, Sumcov, Porfirev i dr.) s ovog područja istraživanja. Među obrađenim tekstovima i poglavljima ističemo najprije autoričinu obradu apokrifa, prema njezinu mišljenju srednjovjekovnih tekstova s najvećim odjekom u narodnom stvaralaštvu: od starozavjetnih apokrifa prikaz tekstova Abrahamova ciklusa (*Knjige Abrahamove*), koji prate život praoca izraelskog naroda, patrijarha Abrahama i njegove obitelji, između kojih je najviše tragova u makedonskom i južnoslavenskom fol-

kloru ostavio tekst o žrtvovanju Izaka (Abrahamova žrtva), te apokrif o prekrasnom Josipu, o kojemu se, zahvaljujući njegovoj srednjovjekovnoj književnoj tradiciji, najviše tekstova sačuvalo, dakako, u ruskom narodnom stvaralaštvu. Među proučenim novozavjetnim apokrifima *Tikveškog zbornika* najveću pozornost privlače *Uspenie Bogorodičino* (Usnuće, Transit, Smrt Bogorodice) s tragovima u ruskom folkloru i velikim odjekom u pravoslavnom slavenskom slikarstvu, te književnopovijesna studija o slavenskim tekstovima *Pavlove apokalipse*, književnog teksta čije odjeke nalazimo u pojedinim motivima i epizodama južnoslavenske i ruske usmene književnosti, premda je teško reći koji su tekstovi inspirirani *Pavlovom apokalipsom*, a koji *Bogorodičinom apokalipsom* ili nekom drugom vizijom. Temeljitu obradu u ovoj knjizi dobio je i *Fiziolog*, a iz legendarno-hagiografske proze spominjemo legendu o Mariji Egipćanki i legendu o Pavlu Kesarijskom, uz koju autorica opširno progovara o motivu incesta u književnosti uopće, posebice o Edipovu mitu, videći u južnoslavenskom folkloru odjeke srednjovjekovne hagiografije i Edipove historije, ali i odraze stvarnih događaja iz dalekih povijesnih razdoblja ili suvremenog života. Među pripovijetkama osobitu pozornost zaslužuje tekst o Eladiju s teofilovskim motivom, vrlo čestim u usmenoj književnosti, te pripovijetka o Evstratiju, dobro poznata evropskom i slavenskom srednjem vijeku. Dodajemo da ta legenda, koja se u zapadnoevropskoj književnosti najčešće vezivala uz sv. Julijana, ima lijepe obrade i u hrvatskoglagoljskoj književnosti.

Budući da u knjizi, osim kratkih primjera, obrađeni i uspoređivani tekstovi nisu objavljeni, kao korisnu nadopunu ovoj knjizi preporučujemo djela *Stranici od srednovekovnata kniževnost*, hrestomatiju srednjovjekovnih tekstova koju su iste godine izdali Vera Antić i Haraldampije Polenaković.

Zaključak koji izvlačimo iz knjige Vere Antić o odnosu srednjovjekovne pisane književnosti i narodnog stvaralaštva bio bi ovaj: sadržajne i motivsko-tematske srodnosti i sličnosti pisanih srednjovjekovnih tekstova i tekstova usmene književnosti nisu nastale samo jednospjernim utjecajem pisanih na usmena djela, nego i međusobnim prožimanjem tih dvaju stvaralaštava, međusobnim utjecanjem koje je imalo svojevrstnu evoluciju. Srednjovjekovni kršćanski tekst vuče svoje korijene iz pretkršćanskih vremena, pa se oblikuje i s elementima vrlo starih vjerovanja i narodnih predaja. Jednom tako oblikovan, književni, napisani tekst postaje izvor narodnom stvaraocu, čije usmeno djelo može isto tako kasnije postati uzorom novim pisanim književnim djelima. Osim toga, *Biblija* — velika inspiracija srednjovjekovne književnosti — zajedničko je vrelo i pisane i usmene književnosti.

Ivanka Petrović

Julian Krzyżanowski, Szkice folklorystyczne, Tom I, Z teorii i dziejów folkloru; Tom II, W kręgu pieśni. W krainie bajki; Tom III, Wokół legendy i zagadki. Z zagadnień przysłowioznawstwa. Wydawnictwo literackie, Krakow 1980, I, 447 str. + 24 table; II, 399 str. + 16 tabl; III, 448 str. + 16 tabl.

Nedavno preminuli poljski književni povjesničar i folklorist svjetskoga glasa Julian Krzyżanowski, uz djela iz područja pisane književnosti, autor je ili urednik mnogobrojnih značajnih djela iz područja folkloristike, kao što su npr. *Polska bajka ludowa, Dawna facecja polska, Dzieje folklorystyki polskiej*, zatim četiriju knjiga o poljskim poslovicama, te kapitalnog priručnika *Słownik folkloru polskiego*. Osim tih velikih djela J. Krzyżanowski je za života napisao i velik broj rasprava, manjih članaka i recenzija razasutih u brojnim publikacijama. Knjige koje prikazujemo ilustriraju upravo tu autorovu mnogostranu